

การจัดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในชั้นเรียน

The Development of Creative Thinking Activities in classrooms

ปัญจนาว วรวัฒนชัย^{1*} และ จุฑาทิพย์ เทพดนตรี²

Panjanat Vorawattanachai^{1*} and Juthatip Tapdoltree²

บทคัดย่อ

ในอดีตเชื่อกันว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นพรสวรรค์ที่มีมาแต่เกิด เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความรู้แจ้งซึ่งขับเคลื่อนโดยนักวิชาการและนักจิตวิทยา ความเชื่อดังเดิมก็ถูกละทิ้ง แทนที่ด้วยแนวคิดที่ยอมรับกันว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะที่พัฒนาได้ตั้งแต่อายุน้อย และสามารถพัฒนาได้จากการจัดกิจกรรมเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้มีอิสระในการคิด โดยความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก ส่งผลให้โลกทุกวันนี้ได้รับการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างไม่หยุดยั้ง ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ด้วยเหตุนี้ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งสำคัญ ความคิดสร้างสรรค์สามารถสร้างได้จากการกิจกรรม โดยกิจกรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กมี 2 กิจกรรม คือ 1. กิจกรรมทางด้านภาษา เช่น การเล่านิทาน การละคร และการเล่นบทบาทสมมติ 2. กิจกรรมทางด้านศิลปะ เช่น กิจกรรมการประดิษฐ์เศษวัสดุ กิจกรรมดนตรี ซึ่งทั้งสองกิจกรรมอาจจะมีการผสมผสานกันอยู่ทั้งสองด้าน โดยขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมของครูที่จะให้นักเรียนได้รับประสบการณ์หลากหลายในหนึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นได้เช่นกัน ดังนั้นครูจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในชั้นเรียนที่จะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อเตรียมทรัพยากรบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้นการศึกษากิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในชั้นเรียนจึงนับว่าเป็นประโยชน์แก่ครูอย่างยิ่ง

คำสำคัญ : ความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมทางด้านภาษา กิจกรรมทางด้านศิลปะ

¹ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

² นักวิจัยอิสระ

¹ Associate Professor at Department of Psychology and Guidance, Faculty of Education,
Bansomdejchaopraya Rajabhat University

² Independent researcher

* Corresponding author: jaew_123@hotmail.com

Abstract

In the past, creative thinking was believed to be an innate talent. As the world enters an era of enlightenment driven by academics and psychologists. The original belief was discarded, replaced by an accepted idea of creativity being a developable skill from a young age. Creativity from a young age can be improved by creativity-enhancing activities to allow freedom of thinking. Creative thinking has a large effect on human life development, allowing the world to be continuously developed by technologies and science. Therefore, creativity is an essential skill for living in the 21st century. For this reason, improving creativity yields critical importance. Creative thinking can be generated from activities. There are 2 activities that are important to the development of children's creativity: 1. Language activities such as storytelling, drama and role playing. 2. Art activities such as invention from scrap metal, music events. Both activities may be a combination of both sides. It depends on the teacher's activities; students can experience various activities in one activity as well. Therefore, teachers are assigned the important task of organizing creativity-enhancing activities in classrooms to develop the creativity of students to lead them to become the human resource driving the country forward. For this reason, creativity-enhancing activities in classrooms are essential for teachers.

Keywords: Creative Thinking, Language activities, Art activities

บทนำ

การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ควรมุ่งให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มทางภาษาและทางศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากจินตนาการ โดยมีลักษณะเป็นความคิดกว้างไกล หลายมุม หลายทิศทาง แตกต่างไปจากบุคคลอื่น ๆ ความคิดสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่อยู่ในกรอบของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์จัดได้ว่าเป็นทักษะการคิดระดับสูงมีความสำคัญกับมนุษย์ โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ที่จะทำให้เกิดการค้นพบสิ่งต่าง ๆ และสร้างประโยชน์ให้กับมนุษย์อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของวิทยาการเฉพาะทาง เช่น ทางด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์ ฟิสิกส์ เคมี จุลชีววิทยา และเทคโนโลยีทางด้านพันธุวิศวกรรม นอกจากนี้ความก้าวหน้าของวิทยาการคอมพิวเตอร์ยังมีบทบาทส่งเสริมให้วิทยาการด้านอื่น ๆ ประสบความสำเร็จช่วยให้นักเรียนทำงานได้อย่างละเอียดและสมบูรณ์ถูกต้องมากขึ้น (Sutharat, 2004) ความคิดสร้างสรรค์ทางด้านภาษาและทางศิลปะจะทำให้เด็กมีสุนทรียภาพ ซึ่งคุณสมบัตินี้มีผลต่อคุณภาพชีวิต สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต ใช้ในงานอาชีพและเทคโนโลยีทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์และแข่งขันในสังคมไทยและสากลได้ การร่วมกันจัดกระบวนการการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะครูนั้นว่ามีบทบาทสำคัญ สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ทุกวิชาตามหลักสูตร อันแสดงถึงผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์การจัดการเรียนการสอนด้วยส่วนหนึ่ง

ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์ในชั้นเรียนควรได้รับการพัฒนาและถือเป็นเป้าหมายหลักที่ครูพึงตระหนักถึงความสำคัญ ให้ความสนใจอย่างจริงจังและสนับสนุนเป็นพิเศษเพื่อให้เด็กมีโอกาสด้านความคิดสร้างสรรค์และเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ประเทศชาติต้องการอย่างยิ่ง รวมถึงในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้ต้องการแค่บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์แต่ทีมสร้างสรรค์ก็มีความสำคัญเช่นกันทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่มของนักเรียน

ผู้เขียนบทความวิชาการเห็นว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ในห้องเรียน และครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์หลายๆ ด้านของเด็ก ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในชั้นเรียนโดยผ่านกิจกรรมที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ ในบทความนี้จะกล่าวถึงกิจกรรมทางด้านภาษาและกิจกรรมทางด้านศิลปะ

ความคิดสร้างสรรค์

เมื่อกล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (Bloom's Taxonomy) (1956) ของเบนจามิน บลูม ได้จัดอันดับการสังเคราะห์ “ความคิดสร้างสรรค์” ให้อยู่ในด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในทักษะที่ยากที่สุดในการเรียนรู้ เพราะบุคคลต้องใช้ทักษะการรับรู้อื่น ๆ ทั้งหมดในกระบวนการสร้างสรรค์ โดยบลูมกล่าวว่า การสร้างเป็นลำดับขั้นสูงสุดของความคิดของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้งหมด ซึ่งคุณค่าของการฝึกความคิดสร้างสรรค์นั้น มีความเกี่ยวข้องกับการคิด การแก้ปัญหา การปฏิบัติงาน ตลอดจนทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการคิดสร้างสรรค์ของ Scott et al. (2004) ที่พบว่า การฝึกอบรมเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ที่มีการออกแบบอย่างดีจะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของเยาวชน โดยช่วยทำให้เกิดระบบการคิดที่หลากหลาย รู้จักแก้ปัญหา และการแสดงออก เป็นต้น ซึ่งจากการทดสอบ Torrance Test of Creative Thinking ของ Torrance (1974) พบว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นมีการวัดจากองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ความคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม ความรอบคอบประณีต เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบหลักฐานที่บ่งชี้ว่า การฝึกความคิดสร้างสรรค์นั้นสามารถเพิ่มการคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) ได้อีกด้วย (Torrance, 1972) โดยในช่วงครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา พบว่าการให้ความสำคัญกับการจัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาขีดความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์เป็นจำนวนมาก (Scott et al., 2004) ซึ่งหนึ่งในผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ชี้ให้เห็นว่าความสามารถของนักเรียนในการใช้ข้อมูลที่ได้จากการเรียนรู้สร้างสรรค์นั้นจะมีประสิทธิภาพมากที่สุดก็ต่อเมื่อมีการสอนความคิดสร้างสรรค์ควบคู่กับเนื้อหาสาระในบทเรียน แทนที่จะสอนแยกจากเนื้อหาเพียงอย่างเดียว (Gregory et al., 2013)

สำหรับในบริบทของความคิดสร้างสรรค์ในชั้นเรียนนั้น สามารถสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนได้หลายวิธี โดยครูสามารถกระตุ้นให้นักเรียนลองทำการค้นหาความเชื่อมโยงระหว่างความคิดที่แตกต่างกัน หรือช่วยกันเสนอวิธีการแก้ปัญหาในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายและซับซ้อน ซึ่งความสามารถในการสร้างสรรค์ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในอนาคตของนักเรียน ดังนั้นครูควรมีการส่งเสริม และสอนความคิด

สร้างสรรค์ในชั้นเรียนอย่างจริงจัง (Robinson, 2001) โดยกิจกรรมสร้างสรรค์นั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กอย่างมากมาย เช่น การพัฒนาด้านการแสดงออก ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้วิธีแสดงความรู้สึกและความคิดตั้งแต่อายุน้อย นอกจากนี้ยังช่วยฝึกทักษะในการแก้ปัญหา โดยเด็กจะได้รับอนุญาตให้สำรวจความคิดสร้างสรรค์ของตนเองอย่างเป็นอิสระ และเมื่อได้ลองใช้แนวคิดใหม่ๆ ก็จะทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาขึ้น อีกทั้งยังสามารถพัฒนาความอยากรู้อยากเห็นและการทดลองเพื่อเพิ่มความเฉลียวฉลาดให้มากขึ้น และยังทำให้ครูสามารถได้รับข้อมูลเชิงลึกในการช่วยมองเห็นความแตกต่างจากภายในจิตใจของนักเรียนแต่ละคน เพื่อนำไปปรับเทคนิคการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการ และอารมณ์ของเด็กอีกด้วย (Kreps, 2021) โดยการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้น มักเริ่มต้นมาจากจินตนาการ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จึงให้ความสำคัญกับดนตรี ความบันเทิง เทคโนโลยี และด้านอื่น ๆ ที่ส่งเสริมจินตนาการให้กับผู้เรียน เพื่อทำให้เกิดความสนใจ และสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น (Johnson, 2019)

การจัดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในชั้นเรียน

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีหลากหลายกิจกรรมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนสามารถเลือกกิจกรรมได้ตามความเหมาะสมกับระดับชั้นและพัฒนาการของเด็ก สำหรับตัวอย่างประเภทของกิจกรรมที่น่าสนใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้มี ดังนี้

กิจกรรมด้านภาษา

กิจกรรมด้านภาษาเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดและจินตนาการ โดยการสื่อเป็นภาษาในการแสดงออกทางความคิดและทำทางอย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมด้านภาษามีอย่างหลากหลาย ดังเช่น การเล่านิทาน การละครและการเล่นบทบาทสมมติ กิจกรรมเข้าจังหวะและการแสดงออกทางด้านจินตนาการ เป็นต้น ในการเลือกจัดกิจกรรมด้านภาษาให้แก่เด็กนั้น พบว่า ในหนึ่งกิจกรรมที่เลือกมาจะมีคุณสมบัติผสมผสานร่วมกัน เช่น กิจกรรมเล่านิทานจะมีทั้งการฝึกเล่านิทานของเด็ก ด้วยตนเอง การเล่นละคร การแสดงบทบาทสมมติตามเรื่องราวในนิทาน การเคลื่อนไหวเข้าจังหวะเพลงประกอบนิทาน และการจินตนาการเรื่องราวในนิทานเพิ่มเติมด้วยภาพหรือบอกเล่าซึ่งขึ้นอยู่กับการวางแผนการจัดประสบการณ์ของครู ดังตัวอย่างการจัดกิจกรรมต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมการเล่านิทาน การเล่านิทานมีคุณค่าและมีความสำคัญน้อยปีและจะยังสืบสานต่อไปอีกยาวนานเพราะนิทานมีความเป็นสากล เป็นแรงบันดาลใจเกิดความคิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ นิทานเปรียบดังข้อมูลที่ส่งเข้าสู่สมองของเด็กน้อยได้คิดฝันตามเรื่องราวอย่างสนุกสนาน ดังที่ Vygotsky (2004) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ขึ้นอยู่กับความสามารถของสมองเราที่จะรวบรวมองค์ประกอบที่รับรู้เพื่อสร้างจินตนาการ (Imagination) หรือฝันเฟื่อง (Fantasy) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างสรรค์กิจกรรมทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นงานทางศิลปะหรือวิทยาศาสตร์ ทุกสิ่ง ต่างมาจากการจินตนาการของมนุษย์ทั้งสิ้น การจัดกิจกรรมการเล่านิทานจึงเป็นการฝึกให้เด็กจินตนาการเป็นสิ่งสำคัญ การเล่านิทานให้แก่เด็กมีเทคนิคที่สำคัญดังนี้ (Rujcharoen, 2006)

1) เป็นเรื่องง่าย ๆ ใจความสมบูรณ์ในตัวเอง มีการดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็วเน้นเหตุการณ์อย่างเดียวให้เด็กพอคาดคะเนเรื่องราวได้บ้าง อาจจะสอนแทรกเกร็ดความรู้ที่ชวนให้เด็กสงสัยเพื่อทำให้เรื่องมีรสชาติน่าตื่นเต้นมากขึ้น

2) มีบทสนทนา มาก ๆ เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถฟังเรื่องราวที่เป็นความเรียงได้ดีพอ และภาษาที่ใช้ต้องสละสลวย และไม่ควรใช้ศัพท์แสง ควรใช้ภาษาง่าย ๆ

3) เป็นเรื่องที่เด็กมีความสนใจ เช่น เรื่องราวที่เกี่ยวกับเด็ก ครอบครัว สัตว์หรือเรื่องที่เด็กจินตนาการตามได้

4) มีตัวละครเอกและตัวประกอบ ซึ่งตัวละครแต่ละตัวควรเน้นให้เห็นลักษณะเด่น

5) เนื้อเรื่องควรสอดแทรกคติธรรมมีคติสอนใจ

6) เนื้อเรื่องไม่ยาวจนเกินไปจนทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย โดยปกติจะมีความยาวประมาณ 15 – 20 นาที

จะเห็นได้ว่าวิธีการเลือกนิทานที่เหมาะสมกับเด็กควรเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก เนื้อเรื่องน่าสนใจ สนุกสนาน เข้าใจง่ายและเน้นให้เด็กได้ใช้ความคิดจินตนาการ และการเล่านิทานควรมีการใช้สื่อประกอบ เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ได้แก่ สัตว์ พืช ตลอดจนสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ วัสดุเหลือใช้สิ่งของที่ไม่เป็นที่ต้องการแต่ยังมีประโยชน์ อุปกรณ์เครื่องเสียง หุ่นเชิดด้วยมือ หุ่นกระบอก และหุ่นชัก เป็นต้น

ตัวอย่าง การจัดประสบการณ์การเล่านิทานประกอบด้วยหุ่นเชิดมือที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย (Wongmonthon, 2009) ดังภาพที่ 1 การจัดประสบการณ์การเล่านิทานด้วยหุ่นเชิดมือ

ภาพที่ 1 บรรยากาศการจัดประสบการณ์การเล่านิทานด้วยหุ่นเชิดมือ (Wongmonthon, 2009)

จากภาพที่ 1 การจัดประสบการณ์การเล่านิทานหุ่นเชิดมือ เป็นการจัดประสบการณ์การเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้หุ่นเชิดมือเป็นสื่อประกอบการเล่า ทั้งนี้ ครูจัดให้เด็กนั่งกับพื้นและหันหน้ามา

ทางหน้าชั้นเรียน โดยมีโรงหุ่นเล็กพร้อมด้วยตัวหุ่นเชิดมือที่ครูสร้างขึ้นประกอบเป็นฉากในการเล่านิทาน ซึ่งเด็กทุกคนต้องมองเห็นขณะที่ครูเล่านิทานนั้นอยู่หลังฉาก สำหรับขั้นตอนการเล่านิทานนอกจากครูจะเป็นผู้เล่าเองแล้วยังให้เด็กมีส่วนร่วมด้วยทั้งการเล่าเรื่องซ้ำโดยเด็กเป็นผู้เล่า การวาดภาพประกอบนิทานพร้อมทั้งตั้งชื่อและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ (Wongmonthon, 2009)

1) ขั้นนำ เป็นการกระตุ้นให้เด็กคิด โดยใช้สิ่งที่คลุมเครือไม่ชัดเจนแล้วให้เด็กทำนายจากข้อมูลที่จำกัด โดยครูเชิดหุ่นเชิดมือตอนหนึ่งของนิทานแล้วถามคำถามให้เด็กอธิบายสิ่งที่เห็น เช่น บอกชีวจะมีอะไรเกิดขึ้น ลองเดาเหตุการณ์ว่าเรื่องจะเป็นอย่างไรต่อไป

2) ขั้นเล่า เป็นขั้นที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดภาพพจน์ด้วยการเล่านิทานประกอบหุ่นเชิดมือ โดยครูเล่าจนจบเรื่องแล้วให้เด็กในกลุ่มช่วยกันระดมความคิดช่วยกันเล่าเรื่องอีกครั้งด้วยหุ่นเชิดมืออย่างอิสระ และเด็กวาดภาพ ระบายสี ในกิจกรรมการเล่านิทานประกอบหุ่นเชิดมืออย่างอิสระตามจินตนาการของตนพร้อมตั้งชื่อภาพ

3) ขั้นสรุป เป็นขั้นที่ให้เด็กคิดโยงความสัมพันธ์จากเรื่องไปสู่สิ่งอื่นต่อไป ภายหลังจากการฟังนิทานด้วยการใช้คำถามแล้วให้เด็กคิดหาคำตอบหลาย ๆ อย่างที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำกัน ผลการจัดประสบการณ์การเล่านิทานประกอบหุ่นเชิดมือปรากฏว่า เด็กสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี เพราะมีการส่งเสริมจินตนาการต่าง ๆ ของเด็กด้วยการวาดภาพ ระบายสี ประกอบเรื่องราวในนิทาน พร้อมทั้งตั้งชื่อภาพที่เด็กได้แสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ได้ โดยเด็กได้พูดคุยและแสดงความคิดเห็นเพื่อต่อเติมเรื่องราวในนิทานร่วมกับครูและเพื่อน ๆ และสร้างสรรค์เป็นผลงาน การเล่านิทานด้วยตนเอง

2. การจัดกิจกรรมการละคร เป็นกิจกรรมพื้นฐานของการสอนความคิดสร้างสรรค์ในชั้นเรียน เพราะโดยปกติเด็ก ๆ ได้ใช้จินตนาการสำหรับการเล่นอย่างมากในแต่ละวันอยู่แล้ว จึงมีค่าต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กโดยผ่านกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นก่อนที่ครูจะตัดสินใจในการจัดกิจกรรมการละครในชั้นเรียน ต้องมีความเข้าใจขั้นตอนการจัดกิจกรรมนี้ให้แก่เด็ก เพื่อประโยชน์สูงสุดจากการเล่นละคร โดยที่ยังรักษาไว้ซึ่งธรรมชาติของการเล่นของเด็ก Gardner (1993) ได้กล่าวว่า ในระหว่างกิจกรรมการละคร นักเรียนจะได้เรียนรู้การแก้ปัญหาเหตุการณ์เฉพาะหน้า สถานการณ์จึงสร้างให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ เขาได้เปรียบเทียบกิจกรรมการละครกับกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ที่ต้องมีการเตรียมความพร้อม การแก้ปัญหาและนำเสนอผลงานการแสดงของเด็ก

ภาพที่ 2 บรรยากาศกิจกรรมการแสดงละคร

(Montessori Preschool and Kindergarten Salmon Arm, 2014)

การจัดกิจกรรมละครจึงเป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมวงกว้างของการผสมผสานหลายเทคนิค เช่น การเคลื่อนไหวทางกายภาพ (Physical Movement) การใช้เสียง (Vocal Action) การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) เพราะกิจกรรมการละครส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้จากการลงมือกระทำ ช่วยให้เด็กสามารถแสดงพลังสร้างสรรค์ได้อย่างตรงไปตรงมาและแสดงได้อย่างอิสระได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินเหมาะกับธรรมชาติของเด็กทุกวัย

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยจากการจัดกิจกรรมการละคร (Intaruk, 2010) โดยเด็กจะแสดงละครที่ครูดำเนินการวางแผนเป็นการแสดงละครจากเรื่องราว บทละคร หรืออื่น ๆ นับว่าเป็นการแสดงสดอย่างหนึ่ง แต่มีการฝึกซ้อมล่วงหน้า กิจกรรมชนิดนี้มิได้มุ่งที่การท่องจำเพื่อการแสดงบนเวทีแต่มุ่งให้ผู้เรียนได้แสดงเป็นเรื่องราวที่สมบูรณ์ ผลการทดลองพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการละครมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น เนื่องจาก การจัดกิจกรรมการละคร เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดค้นทดลองและแสดงออกอย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงท่าทางประกอบเพลงที่ได้ฟังการเล่าเรื่องต่อเติมตามจินตนาการและการแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ต่าง ๆ ภายใต้บรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นกันเองระหว่างครูกับเด็ก

3. การจัดกิจกรรมเข้าจังหวะ เป็นกิจกรรมที่ใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายประสานสัมพันธ์กัน เพื่อตอบสนองต่อจังหวะที่อาจมาจากการเลียนเสียงหรือเสียงเพลง โดยแสดงท่าทางหรือเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ผลของการฝึกฝนการเคลื่อนไหวให้แก่เด็กจะเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคม การแสดงออกทางอารมณ์ การแสดงภาษากับท่าทาง การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการจินตนาการ (Martha, 2012) การจัดกิจกรรมเข้าจังหวะอาจจัดขึ้นเป็นกิจกรรมเดี่ยว ๆ หรือผสมผสานกับเสียงเพลงกับการเคลื่อนไหวก็ได้

ในการจัดกิจกรรมเข้าจังหวะ ครูควรสร้างบรรยากาศที่จะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจกล้าแสดงออกด้วยความสนุกสนานร่าเริง สดชื่น มีชีวิตชีวา ขณะเดียวกัน ต้องพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ควบคู่กันด้วย โดยครูควรปล่อยให้เด็กได้คิดหาทางการเคลื่อนไหวอย่างเสรีตามจินตนาการของตนเองเพื่อปลดปล่อยอารมณ์และพลังงานอย่างเต็มศักยภาพ ดังที่ Edwards et al (2009) ได้กล่าวว่า การเคลื่อนไหวร่างกาย และทำกิจกรรมเข้าจังหวะมิใช่ทำเพื่อความสนุกเท่านั้น แต่เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ การฟัง การคิด การตอบสนองทุก ๆ ส่วนในร่างกายเพื่อนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์และการจินตนาการของเด็ก ตัวอย่างการจัดกิจกรรมเข้าจังหวะ (Sangsriuang, 2007) เรื่องการเคลื่อนไหวเบื้องต้นและการเคลื่อนไหวประกอบเพลงเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็กปฐมวัย เป็นการจัดประสบการณ์การเคลื่อนไหวร่างกายให้เข้ากับจังหวะทำให้จิตใจมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างอิสระตามจังหวะ ประกอบด้วย

1. การเคลื่อนไหวเบื้องต้น (Basic movement) คือการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย แบ่งออกเป็น 2 ชนิด

1.1 การเคลื่อนไหวแบบไม่เคลื่อนที่ (Non – locomotor movement) คือการเคลื่อนไหวที่ร่างกายไม่ต้องเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เช่น การก้มตัว การยืดเหยียดตัว การสั่น การบิดตัว เป็นต้น

1.2 การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ (Locomotor movement) คือ การเคลื่อนไหวที่ร่างกายต้องเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง เช่น การเดิน การวิ่ง การกระโดด การสไลด์ เป็นต้น

2. การเคลื่อนไหวประกอบเพลง (Motion songs หรือ Action songs) คือการเปิดเพลงประกอบ หรือการร้องเพลง แล้วเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายไปตามจังหวะ หรือ เนื้อเพลงนั้น ๆ

ผลของการจัดกิจกรรม พบว่า เด็กกลุ่มที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวเบื้องต้นและ การเคลื่อนไหวประกอบเพลงมีระดับความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ร่างกายในการแสดงออก ถึงอารมณ์ ความคิดและความรู้สึกล้วนผ่านการเดินและการเคลื่อนไหวร่างกายในลักษณะต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

ภาพที่ 3 การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ (Noisri, 2014)

กิจกรรมทางศิลปะ

ศิลปะเป็นกิจกรรมที่มีส่วนในการเพิ่มพูนความสามารถการจินตนาการของเด็กผ่านงานศิลปะ การจัดกิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมความคิดแบบอนอกนัย (Divergent Thinking) ที่สนับสนุนกระบวนการการสร้างงานศิลปะทำให้เด็ก ได้แสดงความรู้สึก อารมณ์ และความคิดสร้างสรรค์สร้างสิ่งใหม่ ๆ ผลของการจัดกิจกรรมทางศิลปะจะช่วยสร้างความมั่นใจในตนเอง (Self-Confidence) ส่งเสริมให้เด็กมีทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creative Skills) การคิดจินตนาการ (Imaginative Thinking) และมีความคิดฝัน (Fantasizing)

Mayesky (2013) ได้นำเสนอว่าการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก ครูควร มีวิธีในการช่วยเด็กได้แสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติผ่านผลงานศิลปะ ดังนี้

1. ช่วย让孩子ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ไม่มีความกลัวและวิตกกังวลเพราะจะเป็นอุปสรรคต่อความคิดสร้างสรรค์
 2. ช่วย让孩子ตระหนักว่าปัญหาบางอย่างอาจไม่มีคำตอบที่ง่าย
 3. ช่วย让孩子รับรู้ ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจำนวนมากมีคำตอบที่เป็นไปได้จำนวนมากเช่นกัน
- เป้าหมายของเรา คือ สำรวจและหาให้พบคำตอบที่ใช้สำหรับปัญหานั้น
4. ช่วย让孩子ได้ตรวจสอบและยอมรับความรู้สึกของตัวเองก่อนลงมือทำงาน
 5. ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กมีคุณค่าเสมอแม้เด็กจะลงมือทำด้วยความยุ่งยาก
 6. รับรู้และรับทราบความสุขของเด็ก ๆ ในทุกความพยายามที่จะสร้างสรรค์ผลงาน
 7. ช่วย让孩子มีความซาบซึ้งบุคลิกลักษณะเฉพาะของตนเองที่เป็นเอกลักษณ์
 8. ช่วย让孩子มีความอดทนมุ่งมั่นสร้างงานครั้งแล้วครั้งเล่า

ดังนั้นเป้าหมายของการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ให้มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงว่าผลงานความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะถูกนำมาใช้หรือไม่ เพราะเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันทางความคิดตามบุคลิกภาพ สิ่งที่ครูควรหลีกเลี่ยง คือ ไม่ควรยับยั้งความแตกต่างความคิดของเด็กแต่ควรเน้นผลงานทางความคิดสุดท้ายของเด็กที่แสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของเขาซึ่งมีค่าต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมศิลปะของครู มี 4 ขั้นตอนด้วยกันดังนี้ (Tyler, 1983)

1. ขั้นเตรียม (Preparation) เป็นการเตรียมความรู้ ประสบการณ์พื้นฐานและทักษะที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมศิลปะ ซึ่งครูให้ความรู้เพื่อเด็กได้นำมาสร้างงานศิลปะได้สำเร็จ
2. ขั้นการบ่มเพาะ (Incubation) เป็นขั้นที่ครูสร้างแรงบันดาลใจให้แก่เด็กเกิดความคิดขึ้นในใจเป็นภาพงานศิลปะที่อยากสร้างสรรค์ เช่น การให้เด็กนำไปคิดเป็นการบ้านว่าอยากทำอะไร เห็นเป็นภาพชิ้นงานที่ตนเองอยากทำ
3. ขั้นเกิดประกาย (Illumination) เป็นขั้นความคิดหลังจากที่เด็ก ๆ ได้บ่มเพาะความคิดไว้จนเกิดประกายขึ้นในใจเห็นขั้นตอนการทำงานว่าจะทำชิ้นนี้ออกมาได้อย่างไร จากนั้นเด็กจึงเริ่มลงมือกระทำตามที่ได้ออกมาไว้นสำเร็จ
4. ขั้นการตรวจสอบ (Verification) ขั้นนี้ครูตรวจผลงานของเด็กเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ไม่ใช่แข่งขันเปรียบเทียบ เพราะความคิดสร้างสรรค์ไม่มีถูกหรือผิดแต่จะเป็นการให้แง่คิดที่ดีเพื่อชื่นชมผลงานของเด็กและหากจะทำให้ดีขึ้นไปอีกเด็กควรปรับเพิ่มอะไรบ้างซึ่งสุดแล้วแต่เด็กจะนำไปใช้หรือไม่ เพราะเด็กสามารถเสนอความคิดที่เป็นของตนเองได้เช่นกันซึ่งครูควรรับฟัง

การจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก ได้นำเสนอเป็นตัวอย่างสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในชั้นเรียน ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการประดิษฐ์เศษวัสดุ เป็นการช่วยส่งเสริมให้เด็กเห็นคุณค่าของการประยุกต์ใช้เศษวัสดุใกล้ตัวช่วยรักษาสິงแวดล้อม เกิดความภาคภูมิใจต่อผลงานของตนเอง ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำ มีส่วนร่วมทั้งความคิด จิตใจ และสมอง เกิดความประทับใจ เรียนรู้ด้วยความเข้าใจทำให้เด็กค่อย ๆ เกิดความคิดสร้างจินตนาการ นำไปสู่การคิดค้น การแก้ปัญหาและสร้างสรรค์งานได้สำเร็จ การประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้นั้นมีประโยชน์แก่บุคคลทุกเพศทุกวัย เพราะเป็นงานที่ทำแล้วเกิดความเพลิดเพลิน ผลงานที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งเป็นเครื่องเล่น เครื่องใช้ และของตกแต่ง เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการลงทุนที่ถูกมากหรือไม่ต้องลงทุนเลยเพราะนำวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ มาประกอบกัน เป็นการแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประดิษฐ์ ดังตัวอย่างของ Throngtap (2009) ได้จัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้วัสดุเหลือใช้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็กปฐมวัย ฝึกเด็กให้เป็นผู้ที่มึอุปนิสัยรักการทำงาน ประหยัด ละเอียด รอบคอบ และมีความอดทนมานะในการทำงานจนเสร็จ มีความภาคภูมิใจในผลงานที่เกิดความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ผลการจัดกิจกรรม พบว่า ระดับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กสูงขึ้นเมื่อได้ร่วมกิจกรรมการประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้

ภาพที่ 4 บรรยากาศการจัดกิจกรรมแกนกระดาดหิซซุมห์ศจรรย (Throngtap, 2009)

จากภาพที่ 4 เป็นกิจกรรมการประดิษฐ์วัสดุเหลือใช้เรียกว่า กิจกรรมแกนกระดาดหิซซุมห์ศจรรย จะเห็นได้ว่า เด็กจะได้รับประสบการณ์สำคัญได้รับ คือ การประสานความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อกับตา มีการจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดคล่องแคล่ว

2. การจัดกิจกรรมดนตรี เสียงดนตรีเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ ชื่นชอบไม่ว่าจะทำนองนุ่มนวล ผ่อนคลาย หรือเร้าใจ ทำให้เกิดความรู้สึกทั้งทางอารมณ์และร่างกาย ส่งผลต่อการพัฒนาการทางสังคม อารมณ์ การจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ในอดีตมีนักวิทยาศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ของโลกที่มีความสามารถเป็นศิลปิน เช่น อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) เป็นผู้ที่มีฝีมือทางเปียโนและไวโอลินสมัครเล่นที่ดีที่สุดคนหนึ่ง เขาได้แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติของความคิดสร้างสรรค์สามารถกระตุ้นได้ด้วยการเล่นดนตรี และผู้ที่เป็นอัจฉริยะก็ได้ใช้การเล่นดนตรีเป็นงานอดิเรกเช่นกัน เขาเน้นว่าการเกิดความเข้าใจ (Insight) กฎทางฟิสิกส์ไม่ได้มาจากความรู้ทางตรรกะ (Logic) หรือ คณิตศาสตร์ (Mathematics) แต่เกิดจากอารมณ์ศิลปินจากภายในที่เป็นแรงบันดาลใจและสำหรับเขาการจินตนาการสำคัญที่สุดเพราะว่าเป็นสติปัญญาขั้นสูง นั้นเป็นเหตุผลที่นักวิทยาศาสตร์ ที่เก่งกาจนั้นมีความเป็นศิลปินอยู่ในตัวเองอีกด้วย

นอกจากนี้คลื่นเสียงของเครื่องดนตรีหลากหลายประเภทยังส่งผลต่อการทำงานของสมองส่วนต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน (Pang, 2008)

1) คลื่นเสียงจากเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเคาะจังหวะหรือเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเบส เช่น กลอง แตร รำมะนา เครื่องเขย้าจังหวะ เป็นต้น จะไปกระตุ้นการทำงานของสมองส่วนกลาง (Reptilian Brain) ที่ทำหน้าที่เป็น ระบบอัตโนมัติ เช่น การหายใจ การควบคุมการเต้นของหัวใจ

2) คลื่นเสียงจากเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายและเครื่องเป่า เช่น ไวโอลิน ซอู้ ซอด้วง ขลุ่ย ฟลุ๊ท เป็นต้น ซึ่งจะไปกระตุ้นการทำงานของสมองส่วนที่แสดงอารมณ์ (Limbic System)

3) คลื่นเสียงจากเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายที่ทำเสียงได้หลากหลาย สั้น ยาว หนัก เบา และสามารถเล่นได้หลายเสียงในเวลาเดียวกัน เช่น พิณ ออร์แกน ระนาด เปียโน เป็นต้น สามารถให้เสียงที่จะไป

กระตุ้นการทำงานของสมองส่วนปัญญา (Neo-Cortex) ที่เกี่ยวกับความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ ด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา

การจัดกิจกรรมดนตรีจึงนับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพราะเด็ก ได้ฟังเสียงธรรมชาติ เสียงดนตรี เสียงเพลง การแยกแยะลักษณะของระดับเสียง การเคลื่อนไหวร่างกายเข้ากับจังหวะดนตรีอย่างสร้างสรรค์ มีการศึกษาพฤติกรรมของเด็กในระดับปฐมวัยเกี่ยวกับดนตรีกับความคิดสร้างสรรค์ได้รับการยอมรับว่า มีการประยุกต์การเล่นของเด็กกับเสียงดนตรีเข้าด้วยกันและพบว่า สองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์กันระหว่างการเล่นของเด็กกับจังหวะและการเคลื่อนไหวตามเสียงดนตรี จึงได้มีการจัดกิจกรรมเพลงและการเคลื่อนไหวเพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ขึ้น (Elena and Vassiliki, 2012) ในวัยผู้ใหญ่ก็ได้มีผู้จัดกิจกรรมให้ฟังเพลงบรรเลงขณะเดียวกันก็มองภาพสวยงามไปด้วย เพื่อศึกษาว่ามีผลต่อความคิดสร้างสรรค์หรือไม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความคิดสร้างสรรค์โดยรวมในระดับ สูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าดนตรีที่ไพเราะจะมีผลต่อจิตใจ ร่างกาย และอารมณ์ พลังที่เกิดจากเสียงดนตรีมีมากมายสามารถนำไปสู่จินตนาการ และช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมดนตรีโดยใช้การเคลื่อนไหวประกอบจังหวะและการให้นักเรียนฟังนิทานประกอบเพลงเพื่อดูผลของความคิดสร้างสรรค์ของเด็กระดับอนุบาล (Singthong, 2007) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขึ้นเตรียม เตรียมความพร้อมโดยการเปิดเพลงให้นักเรียนทำท่าทางประกอบแล้วใช้คำถามเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์สร้างความสนใจนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 ฝึก ดำเนินการฝึกกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

- 1) เปิดเพลงหรือนิทานประกอบเพลง ให้นักเรียนฟัง
- 2) เมื่อเพลงหรือนิทานประกอบเพลงจบ ครูให้นักเรียนคิดหาคำตอบให้ได้คำตอบ

ที่แปลกใหม่ ต่างจากความคิดของคนอื่น คิดหาคำตอบได้มาก รวดเร็วและถูกต้องในเวลาที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการ นักเรียนฟังเพลง แล้วครูหยุดให้บอกคำตอบ ครูจดบันทึกคำตอบเพื่อไว้

ขั้นตอนที่ 4 ขึ้นสรุป ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลจากการทำกิจกรรม

- 1) ครูเป็นผู้ถามนำหลังจากนั้นครูสรุปเพิ่มเติมให้นักเรียนฟัง
- 2) ครูคัดเลือกผลงานของนักเรียน มานำเสนอหน้าชั้น และครูให้คำแนะนำต่อ

ผลงานนั้น

ผลการจัดกิจกรรม พบว่า กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวท่าทางประกอบสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะกิจกรรมดนตรีเป็นวิธีพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ใช้การเคลื่อนไหวประกอบจังหวะและการให้เด็กฟังนิทานประกอบเสียงเพลงเป็นสื่อให้นักเรียนแสดงความคิดและความรู้สึกออกมาอย่างอิสระ ได้ค้นพบวิธีต่าง ๆ ในการแสดงออกทางดนตรี เช่น การจินตนาการตามเสียงเพลง การคิดท่าทางประกอบ และการตอบคำถามเพื่อกระตุ้นการแสดงออก เป็นต้น

จากที่กล่าวมาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้งการจัดกิจกรรมด้านภาษาและกิจกรรมด้านศิลปะเป็นเพียงตัวอย่างที่สามารถผสมผสานทั้งสองกิจกรรมเข้าด้วยกัน จึงอยู่ที่การจัดกิจกรรมของครูที่จะ

ให้เด็กมีประสบการณ์หลากหลายในหนึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น กิจกรรมการเล่านิทานให้แก่เด็กจะมีการแทรกกิจกรรมศิลปะอยู่ด้วยจึงจะทำให้กิจกรรมสามารถพัฒนาเด็กได้ครอบคลุม จากตัวอย่างการจัดประสบการณ์การเล่านิทานประกอบด้วยหุ่นเชิดมือที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยจะมีการดำเนินกิจกรรมให้เด็กได้จินตนาการ เป็นต้น

ตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การจัดกิจกรรมการเล่านิทานประกอบหุ่นเชิดมือ : เรื่อง หนูเล็กเด็กดี “หนูเล็กเป็นเด็กน่ารักแถมใสพูดจาไพเราะและสุภาพขอช่วยเหลือคนอื่นเมื่ออยู่ที่บ้านหนูเล็กเป็นที่รักของคุณพ่อคุณแม่คุณตาคุณยายและเพื่อนบ้านที่โรงเรียนหนูเล็กเป็นที่รักของคุณครูและเพื่อนๆวันนี้เป็นวันหยุดคุณพ่อคุณแม่คุณตาและคุณยายไปทำธุระนอกบ้านหนูเล็กต้องอยู่เฝ้าบ้านคนเดียวคุณปู่และคุณย่ามาเที่ยวที่บ้านหนูเล็ก “คุณปู่คะสวัสดิ์ค่ะ” “คุณย่าคะสวัสดิ์ค่ะหนูเล็กดีใจที่ได้พบคุณปู่กับคุณย่าคะ” หนูเล็กพูดกับย่าก็ดีใจที่ได้พบหนูเล็กหนูเล็กช่วยคุณย่าหิ้วกระเป๋ามาเก็บในบ้านคุณย่ากล่าวขอบคุณหนูเล็กวันนี้คุณย่าซื้อตุ๊กตามาฝากหนูเล็กด้วยหนูเล็กพูดว่า “ขอบคุณค่ะคุณย่า” แล้วหนูเล็กก็ไปหาน้ำมาให้คุณปู่กับคุณย่าดื่มตอนเย็น เมื่อคุณพ่อคุณแม่คุณตาและคุณยายกลับมาถึงบ้านคุณแม่ชมหนูเล็กว่าเป็นเด็กดีและเก่งมากที่สามารถดูแลคุณปู่และคุณย่าได้หนูเล็กมีความสุขมากที่ได้รับคำชมชื่นนั้นหนูเล็กนอนกอดตุ๊กตาของคุณย่าจนหลับไป” (Wongmonthon, 2009)

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นตามจินตนาการเกี่ยวกับเนื้อเรื่องในนิทาน
2. เพื่อให้เด็กได้ใช้จินตนาการในการเล่านิทานประกอบหุ่นเชิดมืออย่างอิสระ
3. เพื่อให้เด็กกวาดภาพวาดภาพระบายสีในกิจกรรมการเล่านิทานประกอบหุ่นเชิดมืออย่างอิสระตามจินตนาการ ของตนพร้อมตั้งชื่อภาพ

สาระการเรียนรู้

1. สาระที่ควรเรียนรู้
 - 1.1 สมาชิกในบ้านได้แก่พ่อแม่ปู่ย่าตายายลุงป้าน้าอาลูก
 - 1.2 การปฏิบัติตนต่อสมาชิกในบ้านได้แก่การแสดงความรักการพูดคำสุภาพการช่วยเหลือ
2. ประสบการณ์สำคัญ
 - 2.1 การเคลื่อนไหวอยู่กับที่และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่
 - 2.2 การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลกขำขันและเรื่องราวเหตุการณ์ที่สนุกสนาน
 - 2.3 การฟังเรื่องราวนิทาน

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

1. ครูทบทวนปริศนาคำทายอะไรอยู่รูปร่างคล้ายกล่องมองจ้องเข้าไปเห็นคนอาศัยมากบ้างน้อยบ้าง
2. ครูให้เด็กเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับบ้านของตนเองว่าที่บ้านมีใครอยู่บ้าง
3. ครูนำภาพแผนผังครอบครัวให้เด็กดูและสนทนาเกี่ยวกับสมาชิกในบ้าน

ขั้นกิจกรรม

1. ครูนำหุ่นเชิดมือออกมาแนะนำตัวและพูดชักชวนให้เด็กได้รู้จักซึ่งในนิทานเรื่อง “หนูเล็กเด็กดี” ซึ่งประกอบด้วยตัวละคร เช่น หนูเล็ก คุณพ่อ คุณแม่ คุณตา คุณยาย คุณปู่ คุณย่า เพื่อนบ้าน คุณครู และเพื่อน ๆ

2. ครูเล่านิทานประกอบการเชิดหุ่นมือเรื่อง “หนูเล็กเด็กดี” ให้เด็กได้ฟัง

ขั้นสรุป

1. เด็กและครูสรุปเนื้อหาในนิทานเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อสมาชิกในบ้านโดยใช้คำถาม ดังนี้
เด็ก ๆ ควรปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือบุคคลอื่นอย่างไร

2. เด็กได้ใช้จินตนาการในการเล่านิทานประกอบการเชิดหุ่นมืออย่างอิสระ

3. เด็กวาดภาพระบายสีในกิจกรรมการเล่านิทานประกอบการเชิดหุ่นมืออย่างอิสระตามจินตนาการของตนพร้อมตั้งชื่อภาพ

สื่อ/อุปกรณ์

1. ปริศนาคำทาย
2. แผนผังครอบครัว

3. ตัวละครประกอบหุ่นเชิดมือเรื่อง “หนูเล็กเด็กดี” ประกอบด้วยหนูเล็ก คุณพ่อ คุณแม่ คุณตา คุณยาย คุณปู่คุณย่า เพื่อนบ้าน คุณครู และเพื่อน ๆ

การประเมินผล

1. สังเกตและบันทึกการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่านิทานประกอบการเชิดหุ่นมือ

2. สังเกตบันทึกการเล่าเรื่องการใช้ภาษาการวาดภาพระบายสีในกิจกรรมการเล่านิทานประกอบการเชิดหุ่นมือ

ภาพที่ 5 ภาพประกอบการจัดกิจกรรมการเล่นหุ่นเชิดมือ เรื่อง หนูเล็กเด็กดี

สรุป

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในชั้นเรียนสามารถทำได้โดยใช้กิจกรรม และผสมผสานหลายเทคนิคในแต่ละกิจกรรมลงไป ทั้งนี้การเลือกเทคนิค การประยุกต์ใช้กิจกรรมเพื่อให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ในแต่ละรายวิชาขึ้นอยู่กับครูผู้สอนจะจัดให้เหมาะสมกับระดับชั้นและพัฒนาการของเด็ก กิจกรรมสำคัญที่สร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในชั้นเรียน คือกิจกรรมด้านภาษาและกิจกรรมด้านศิลปะ กิจกรรมด้านภาษา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดและจินตนาการโดยการสื่อเป็นภาษาในการแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย การเล่านิทาน การละคร การเล่นเกมบทบาทสมมติ กิจกรรมเข้าจังหวะ การแสดงออกทางด้านจินตนาการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทางศิลปะ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) ทำให้เด็กมีทักษะความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ตัวอย่างของกิจกรรมทางศิลปะ เช่น การประดิษฐ์เศษวัสดุ กิจกรรมดนตรี เป็นต้น สำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้งการจัด

กิจกรรม ด้านภาษาและกิจกรรมด้านศิลปะนั้นในกิจกรรมบางประเภทจะมีการผสมผสานกันอยู่ทั้งสองด้าน จึงอยู่การจัดกิจกรรมของครูที่จะให้เด็กมีประสบการณ์หลากหลายในหนึ่งกิจกรรมที่จัดขึ้นได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ในภาคการศึกษาควรให้ครูตระหนักถึงการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในทุกๆระดับ
2. พัฒนาและส่งเสริมห้องเรียนให้พร้อมเรียนรู้ เพื่อให้ครูสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา

1. ควรนำเทคนิค กระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมด้านภาษา และกิจกรรมด้านศิลปะ ไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาต่าง ๆ ในชั้นเรียน
2. ควรนำกิจกรรมด้านภาษา และกิจกรรมด้านศิลปะไปทดลองใช้กับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา และระดับชั้นมัธยมศึกษาด้วยเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- Bloom, B.S. (1956). **Taxonomy of Educational Objectives, Handbook: The Cognitive Domain**. New York: David McKay.
- Edwards, L., Bayless, K., and Ramsey, M. (2009). **Music and movement: A way of life for the young child**. (6th ed.). New Jersey: Merrill.
- Elena, C. and Vassiliki, R. (2012). The Contribution of Music and Movement Activities to Creative Thinking in Pre-School Children. **Creative Education** 3(2): 196-204.
- Gardner, H. (1993). **Creating minds: an anatomy of creativity seen through the lives of Freud, Einstein, Picasso, Stravinsky, Eliot, Graham, and Gandhi**. New York: Basic Books.
- Ginamarie S., Lyle E. Leritz, and Michael D. (2004). The Effectiveness of Creativity Training: A Quantitative Review. **Creativity Research Journal** 16(4): 361-388.
- Gregory, E., Hardiman, M., Yarmolinskaya, J., Rinne, L., and Limb, C. (2013). Building creative thinking in the classroom: From research to practice. **International Journal of Educational Research** 62: 43-50.
- Intaruk, B (2010). **A Study on the Creative Thinking of the Preschool Children have been given the Experience in Dramatic Activities**. Master's Thesis (Early Childhood Education). Phetchaburi Rajabhat University. (In Thai)

- Johnson, B. (2019). **4 Ways to Develop Creativity in Students Creativity is a valuable skill, and there are common strategies teachers can use to help students develop it.** <https://www.edutopia.org/article/4-ways-develop-creativity-students>. 16 January 2019.
- Kreps, J. (2021). **The Benefits of Creative Thinking and How to Encourage it in Children.** <https://tessais.org/the-benefits-of-creative-thinking-and-how-to-encourage-it-in-children/>. 26 February 2021.
- Mayesky, M. (2013). **Creative Activities for Young Children (10th ed).** California: Wadsworth Cengage Learning.
- Martha, E. (2012). **Movement in the Classroom.** [www.wellnesscke.net/downloadables/Rationales, Strategies & ResourcesforMovementintheClassroom.pdf](http://www.wellnesscke.net/downloadables/Rationales,Strategies&ResourcesforMovementintheClassroom.pdf). 10 May 2014
- Montessori Preschool & Kindergarten Salmon Arm. (2014). **Drama and Dance.** www.salmonarmmontessor.com/curriculum/art-music/. 2 May 2014
- Noisri, S. (2014). **The Rhythm of Activity and Movement: Weather Unit.** www.dusitcenter.org/dusitwebs/plan/newsview.php?id=4142. 7 January 2014. (In Thai)
- Pang, C. (2008). **How important is creativity to children.** www.manager.co.th/Family/ViewNews.aspx?NewsID=9510000144421. 15 March 2013. (In Thai)
- Robinson, K. (2001). **Out of our minds: Learning to be creative.** Oxford: Capstone Ltd.
- Rujcharoen, S. (2006). Fairy tales make children smart. **Journal of Academic Service Center Khon Kaen University** 14(2): 29-32. (In Thai)
- Sangsriluang, S. (2007). **A Basic Movement and Rhythm of Activity to Develop Creative Thinking of the Childhood.** Master's Thesis (Home Economics). Chiang Mai University. (In Thai)
- Singthong, R. (2007). **The Effect of Music Activities on Creativity of Kindergarten II at Saint Joseph School in Yannawa District BANGKOK.** Master's Thesis (Educational Psychology). Srinakharinwirot University. (In Thai)
- Scott, G., Leritz, L. E., and Mumford, M. D. (2004). The Effectiveness of Creativity Training: A Quantitative Review. **Creativity Research Journal** 16(4): 361–388.
- Sutharat, V. (2004). **Thinking and creative initiative.** Bangkok: Suraweeriyasan. (In Thai)
- Throngtap, W. (2009). **The Effect of Art Activities with Recycling Materials to Improve Creative Thinking of Childhood.** Master's Thesis (Early Childhood Education). Kasetsart University. (In Thai)

Torrance, E. P. (1972). Can we teach children to think creatively?. **Journal of Creative Behavior** 6: 114-143.

_____. (1974). **Torrance Tests of Creative Thinking**. Scholastic Testing Service, Inc.

Tyler, L. E. (1983). **Thinking Creatively**. California: Jossey-Bass.

Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and Creativity in Childhood. **Journal of Russian and East European Psychology** 42(1): 7-97.

Wongmonthon, S. (2009). **A Tales Hand Puppet Experience Management to Affecting Creativity of the Childhood**. Master's Thesis (Early Childhood Education) Kasetsart University. (In Thai)